व्यम्। व्यवस्थितविभाषा च ज्ञेया। न त्वा नावं मन्ये यावत्तीर्णं न नाव्यम्। न त्वान्नं मन्ये यावन्न भुक्तं श्राद्धम्। प्राणिषु तूभयम्। न त्वा काकं मन्ये। न त्वा सृगालं मन्ये। इह चतुर्थी द्वितीया च भवतः। न त्वा श्वानं मन्ये। न त्वा शुनं मन्ये। युष्मदः कस्मान्न भवति चतुर्थी। एतदपि हि मन्यतेः कर्म। व्यवस्थितविभाषाविज्ञानादेव न भवति।

5 कर्तृकरणयोस्तृतीया। १८।

कर्तरि करणे च कारके तृतीया विभक्तिर्भवति। देवदत्तेन कृतम्। यज्ञदत्तेन भुक्तम्। करणे। दात्रेण लुनाति। परशुना छिनत्ति। तृतीयाविधाने प्रकृत्यादीनामुपसंख्यानम्। प्रकृत्याभिरूपः। प्रकृत्या दर्शनीयः। प्रायेण याज्ञिकः। प्रायेण वैयाकरणः। गार्ग्यो ऽस्मि गोत्रेण। समेन धावति। विषमेण धावति। द्विद्रोणेन धान्यं क्रीणाति। पञ्चकेन पशून्क्री-
10 णाति। सहस्रेण पशून्क्रीणाति।

सहयुक्ते ऽप्रधाने। १९।

सहार्थेन युक्ते ऽप्रधाने तृतीया विभक्तिर्भवति। पुत्रेण सहागतः पिता। पुत्रेण सह गोमान्। पितुरत्र क्रियादिसंबन्धः शब्देनोच्यते पुत्रस्य तु प्रतीयमान इति तस्याप्राधान्यम्। सहार्थेन च योगे विधानात्पर्यायप्रयोगे ऽपि भवति। पुत्रेण सार्धमिति। विनापि सहश-
15 ब्देन भवति। वृद्धो यूनेति निदर्शनात्। अप्रधान इति किम्। शिष्येण सहोपाध्यायस्य गौः।

येनाङ्गविकारः। २०।

अङ्गशब्दो ऽत्राङ्गसमुदाये शरीरे वर्तते। येनेति च तदवयवो हेतुत्वेन निर्दिश्यते। येनाङ्गेन विकृतेनाङ्गिनो विकारो लक्ष्यते ततस्तृतीया विभक्तिर्भवति। अक्ष्णा काणः। पादेन खञ्जः। पाणिना कुणिः। अवयवधर्मेण समुदायो व्यपदिश्यते। अङ्गविकार इति
20 किम्। अक्षि काणमस्य।

इत्थंभूतलक्षणे। २१।

कं चित्प्रकारं प्राप्त इत्थंभूतः। तस्य लक्षणमित्थंभूतलक्षणम्। ततस्तृतीया विभक्तिर्भवति। अपि भवान्कमण्डलुना छात्रमद्राक्षीत्। छात्रेणोपाध्यायम्। शिखया परिव्राजकम्। इह न भवति। कमण्डलुपाणिश्छात्र इति। लक्षणस्य समासे ऽन्तर्भूतत्वात्। इत्थंभूत
25 इति किम्। वृक्षं प्रति विद्योतनम्।

संज्ञो ऽन्यतरस्यां कर्मणि। २२।

संपूर्वस्य ज्ञानातेः कर्मणि कारके द्वितीयायां प्राप्तायामन्यतरस्यां तृतीया विभक्तिर्भवति। पित्रा संजानीते। पितरं संजानीते।

हेतौ। २३।

30 फलसाधनयोग्यः पदार्थो लोके हेतुरुच्यते। तद्वाचिनस्तृतीया विभक्तिर्भवति। धनेन कुशलम्। कन्यया शोकः। विद्यया यशः।

अकर्तर्यृणे पञ्चमी। २४।

हेताविति वर्तते। कर्तृवर्जितं यदृणं हेतुस्ततः पञ्चमी विभक्तिर्भवति। तृतीयापवादो